

O'SPIRINNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Baqoyeva Zarina Rayimovna

Nizomiy nomidagi TDPU o'qituvchisi

Abdujalilova E'zoza

Nizomiy nomidagi. TDPU Professional ta'lim fakulteti ATT yo'nalishi talabasi

Telefon: +(99890) 062-81-82. zbakayeva69@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'spirin yoshidagi o'quvchilarning psixologik xususiyatlari, ularni kasb-hunarga yo'naltirish, turli xil testlar yordamida ota-onalar bolalarini qobiliyatlarini aniqlab borishlari xususida so'z yuritilgan.

Kalit so'zlar: o'spirin, psixologik xususiyatl, kasb-hunar, test, ste'dod.

Kasb-hunarga yo'naltirish mavzusi hozirgi kunda dunyoda faol rivojlanmoqda va talab qilinmoqda, chunki ko'plab ota-onalar universitetga kirish uchun asosiy fanlarni tanlashga duch kelishmoqda! Va aniq bir rasm olish uchun maqbul moment kelganida tabiiy savol tug'iladi. Agar biz kasbga yo'naltirishni tasavvurlar yoki olingan bilimlar, tajriba, qiziqishlar, sevimli mashg'ulotlar, shaxsiy imtiyozlarning kombinatsiyasi deb hisoblasak, unda 15-16 yosh eng maqbuldir! Shu paytgacha o'spirinda dunyoning surati, qiziqishlari va sevimli mashg'ulotlari sohasi ajralib turishi, qanday "men" paydo bo'lishi, nimani xohlashim va nimaga erishishim mumkinligi haqida tasavvurga ega bo'lishi kerak. Ammo, afsuski, ularning hammasida ham aniq va ravshan emas, ko'pincha 15-16 yoshlarida biz nima istayotganini bilmaydigan, kim bo'lishimizga ahamiyat bermaydigan o'spirinlarni uchratamiz. Turli xil testlar yordamida ota-onalar farzandining yashirin iste'dodlari tubiga tushishga, unga nima foydali bo'lishini bilishga intilishadi. Unga kasbini tanlashda yordam bering. Ammo nega o'spirinlar nimani xohlashlarini, kim bo'lishlarini, qaysi universitetga kirishlarini bilishmaydi? Haqiqat shundaki, sizning maqsadlaringiz, istaklaringiz, qiziqishlaringiz va o'z taqdiringizni hal etishingizni etuk tushunish kerak! Hech narsa noldan paydo bo'lmaydi. Daraxt o'sishi uchun siz urug' ekishingiz, sug'orishingiz va o'sishi va meva berishingiz uchun maqbul sharoit yaratishingiz kerak. Ishga qabul qilish istisno emas. O'spirin yoshida bola nimani xohlashini aniq bilishi uchun, unga ko'p yillar davomida dunyo va turli kasblar haqidagi bilimlarni kiritish kerak. Bolaga hayotning turli sohalari, turli xil professional yo'nalishlar haqida gaplashish, gapirish kerak. Va birinchi tajriba, bolaning kasblari bilan birinchi tanishish 3 yoshga to'g'ri keladi. Ha, uch yoshga kelib

bolaning miyasi kattalarnikiga 90%, 25 yoshga kelib esa 100% ga teng bo'ladi. 3 yoshga kelib, tug'ma ma'lumotlarning yakuniy shakllanishi (bu bolaga xos bo'lgan qobiliyatlar, iste'dodlar) paydo bo'ladi.

Ota-onalarning vazifasi - bolani diversifikatsiya qilish, qobiliyatlarni rivojlantirish uchun tegishli sharoitlarni yaratish. Farzandimizning turli xil qiziqishlarini o'rganish uchun sharoit yaratib, biz unga o'zini sinab ko'rish, nimani yoqtirganini va nimaga yoqmasligini bilish imkoniyatini beramiz!

Agar siz har uch yilda bir marta kasb-hunarga yo'naltirish bo'yicha kichik test o'tkazingiz, u holda 15-16 yoshgacha bola sizga kim bo'lishni xohlashini va qaerga o'qishga borishini aytib beradi! Doimiy vaqt etishmayotganlarga kelsak, lekin siz favqulodda tanlov qilishingiz kerak (bolangizga qanday kasb tanlashingiz kerak), keyin umidingizni yo'qotmang. Farzandingizning dunyoqarashi rasmini aniqroq ko'rish uchun mutaxassislar bilan bog'lanish, bolangiz bilan bir nechta testlarni o'tkazish yaxshiroqdir. Hozirda ko'plab kasbga yo'naltirish texnikasi ishlab chiqilgan. Mana ulardan ba'zilari: DDO ("Differentsial diagnostik anketa") - DDO so'rovnomasi natijalari odamning qaysi kasbiy sohaga qiziqishini ko'rsatadi.

L.A.ning texnikasi Yovayshi - insonning kasbiy faoliyatning turli sohalariga (san'at, texnik qiziqishlar, odamlar bilan ishlash, aqliy mehnat, jismoniy mehnat va moddiy manfaatlar sohasiga) moyilligini aniqlashga mo'ljallangan.

Odamlarda birinchi yoki ikkinchi signal tizimlarining nisbiy ustunligiga asoslangan signal tizimlari tuzilishining diagnostikasi (E.F. Zeer, A.M. Pavlova, N.O.Sadovnikova), yuqori asabiy faoliyatning o'ziga xos turlari aniqlangan: badiiy (birinchi signal tizimining ustunligi), aqliy (ikkinchi signal tizimining ustunligi) va o'rtacha (ikkala tizimning nisbatan bir xil roli), diagnostika natijalariga ko'ra, qaysi ish faoliyati turiga ko'proq mos kelishi to'g'risida tavsiyalar beriladi.

O'spirin yoshdagilar esa savollarga to'g'ri javobni topishda ko'proq katta kishilar foydalanadigan manbalarga murojaat etadilar. Bunday manbalar asosan real, ko'pqirrali, murakkab insoniy munosabatbatlar va ilmiy-ommabop, badiiy, publitsistik adabiyotlar, san'at asarlari, matbuot, radio, televideniye bo'lib hisoblanadi. Bugungi o'spirinlarga hayotga nisbatan hushyor, aqliy-amaliy qarash,

erkinlik va mustaqillik xos. Ular haqqoniy bo'lish tushunchasiga ham real tarzda yondashadilar. Litsey va kollejni tugallash vaqtiga kelib, juda ko'p O'spirinlar axloqiy jihatdan shakllangan va ma'lum axloq normalari qat'iylashgan xususiyatlarga ega bo'ladilar. O'spirinlarda axloqiy dunyoqarash bilan bir qatorda

ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy, ilmiy, madaniy, diniy va boshqa sohalar bo'yicha ma'lum bir qarashlar vujudga keladi. Juda ko'p yillardan beri o'spirinlarni yaxshilik va yomonlik, haqiqat va noqonuniylik, axloqiylik va axloqsizlik masalalari tashvishlantirib keladi. Hozirgi davr o'spirinlari har bir narsaga ishonuvchan yoki salbiy munosabatlar bo'lmay, balki hayotga real, aqliy, amaliy qaraydigan, ko'proq erkin va mustaqil bo'lishga intiluvchi yoshlardir. O'spirinlar ongli ravishda egallangan axloq normalari asosida o'z xatti-harakatlarini yo'lga solishga intiladilar. Bu esa, avvalo o'spirin o'zini anglashining o'sishida namoyon bo'ladi. Bu narsa ularning alohida shaxs ekanligini tan olishga intilishida o'z ifodasini topadi. Buning uchun ayrim yoshlar turli modalarga mayl qo'yish, tasviriy san'atga, musiqaga, kasb-hunarga, tabiatga maftunkor qiziqishlarini namoyish qilishga harakat qiladilar.

O'quv va mehnat jamoalari ta'sirida matonat, jasurlik, sabr-toqat, kamtarlik, intizomlilik, halollik kabi insoniy fazilatlar takomillashadi. Xudbinlik, loqaydlik, munofiqlik, laganbardorlik, dangasalik, qo'rqqoqlik, g'ayirlik singari illatlarning barham topishi tezlashadi. O'spirinlar shaxsining shakllanishi jarayonida jamoat tashkilotlarining roli alohida ahamiyat kasb etadi. Ularda faollik, tashabbuskorlik, mustaqillik, qat'iyatlilik, mas'uliyatlilik, o'z harakatlarini tanqidiy baholash singari fazilatlari barqaror xususiyat kasb etib boradi. O'spirin yigit va qizlarning jamoatchilikda faol ishtirok etishi orqali muayyan tashkilotchilik qobiliyati namoyon bo'ladi. O'zining kimligi, qandayligi, qobiliyatlari, o'zini nimaga hurmat qilishini aniqlashga intiladilar. Do'st va dushmanlarining kimligi, o'z istaklari, o'zini va tevarak-atrofni, olamni yaxshi bilishi uchun nima qilish kerakligini anglashga harakat qiladi. Ma'lumki, o'spirinlarning hamma savollari anglangan bolmaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ф.Акрамова, З.Билолова. Ёшларни мусахкам оилавий муносабатларга тайёрлашнинг ижтимоий-психологик йўналишлари. Тошкент-2021 йил. 50-бет.
2. Василя Каримова. Психология. Тошкент 2002 йил 157-бет.
3. Малла Очилов. Муаллим қалб меъмори. Тошкент 2001-йил. 12-бет.
4. Э. Ғозиев. Умумий психология. Тошкент 2002 йил.
5. Normamatovna, S. N. (2023). OZBEK QIZLARINI OILAVIY XAYOTGA TAYYORLASHNING IJTIMOIIY PSIXOLOGIK JHATLARI. Journal of Universal Science Research, 1(10), 367-371.
6. Шодиева, Н. (2023). ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЗДОРОВОГО МЫШЛЕНИЯ У УЧАЩИХСЯ НА

ОСНОВЕ СОТРУДНИЧЕСТВА СЕМЬИ И ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО
УЧРЕЖДЕНИЯ. Наука и инновации, 2(В3), 564-566.